

VÄSTTYSKLANDS

»BUNDESWEHR»

Pol. mag., fil. kand. TORSTEN ÖRN

DISKUSSIONEN om en västtysk återupprustning i någon form inleddes som bekant sommaren 1950, sedan Koreakriget hade avslöjat hur svaga västsidans militära resurser i själva verket var. Att det ursprungligen amerikanska förslaget att åter sätta vapen i händerna på tyskarna väckte en utomordentlig opposition i Väst-europa var i och för sig ingenting att förvåna sig över. Endast fem år tidigare hade det andra världskrigets segrarmakter i Potsdam uttalat sin förkastelsedom över tysk militarism och utfäst sig att hålla Tyskland avrustat under överskådlig tid framåt. Anmärkningsvärd var kanske endast oppositionen i Västtyskland självt. Mot bakgrunden av tysk samtidshistoria hade många väntat sig, att tyskarna villigt och glatt ånyo skulle vilja dra på sig uniform. Så befanns inte vara fallet. Visserligen ställde sig flertalet mycket förstående för behovet av ett starkt västförsvar mot kommunismen, men »ohne mich» var länge en av oerhört många omfattad paroll. I själva verket skulle det dröja ända till i maj 1955, innan erforderliga överenskommelser mellan Västtyskland och Atlantpaktens medlemsstater om ett västtyskt inträde i Atlantpakten och ett västtyskt väpnat bidrag till det gemensamma försvaret kunde sättas i kraft. Under mellantiden hade den västtyska regeringen förstått att steg för steg utverka Västtysklands fulla suveränitet av de tre västallierade ockupationsmakterna. Dessa och vissa andra länders trupper skulle dock även i fortsättningen få stationeras på västtyskt territorium men inte längre som ockupationstrupper utan med den västtyska regeringens uttryckliga medgivande. Diskussionen kring hur Västtysklands eget bidrag till västförsvaret skulle fogas in i denna större enhet är alltför väl känd för att här behöva rekapituleras i detalj. Planerna på någon sorts europeisk armé, som gick tillbaka på tal av bl. a. Winston Churchill och René Pleven, utformades 1950–1952 till fördraget om den europeiska försvarsgemenska-

pen. 1952–1954 godkändes detta fördrag med mycket stora svårigheter av parlamenten i Holland, Belgien, Luxemburg och Västtyskland för att till sist bli förkastat av den franska nationalförsamlingen. På hösten 1954 utarbetades i all hast en ny ordning, som kunde sägas gynna alla medlemsstater men innebar en allvarlig motgång för tanken på en intim västeuropeisk federation. Västtyskland erkändes nu som likaberättigad medlem av såväl den västeuropeiska unionen som Atlantpakten. I maj 1955 hade dessa nya överenskommelser äntligen passerat alla berörda parlamentariska instanser.

I 1954 års London- och Parisöverenskommelser bestämdes att Västtyskland skulle sätta upp ett försvar omfattande 500 000 man organiserade i sex militärområden och tolv armédivisioner, ett taktiskt flygvapen om 1 300 flygplan samt 150 lättare marina enheter. Förbundsregeringen utfäste sig samtidigt att inte tillverka eller utrusta sina trupper med atomvapen, vätevapen, biologiska eller kemiska vapen. I fördraget sattes dock ingen tidsgräns för när det västtyska bidraget senast skulle ställas till NATO-högkvarterets förfogande.

Ekonomiska aspekter.

En orsak till oppositionen inom Västtyskland mot en ny upprustning låg otvivelaktigt i frågans ekonomiska aspekter. »Det västtyska undret» eller annorlunda uttryckt professor Erhards sociala marknadsekonomi i förening med befolkningens otroliga arbetsamhet hade på kort tid givit förbundsrepubliken och dess invånare ett välstånd som hjärt kontrasterade mot grannarnas dåliga affärer. Då få saker kostar mer än att sätta upp och vidmakthålla ett effektivt försvar, överlät man med nöje den uppgiften åt ockupationsmakterna. Dessa erhöll visserligen underhållsbidrag från förbundsregeringen, men detta system var ändå långt billigare än att sätta upp en egen armé.

Sedan uppbyggnaden av ett västtyskt försvar väl var genomdriven återstod det dock endast att i görligaste mån begränsa de ogynnsamma ekonomiska verkningarna. För det första kommer försvaret att kosta inemot tretton milliarder mark om året under försvarshuvudtiteln enligt preliminära beräkningar. Viktigare är kanske dock de sekundära följderna. Ett bortdragande av 500 000 man från arbetsmarknaden, som sedan en tid kännetecknats av full sysselsättning, torde med största sannolikhet ge ökad kraft åt de inflationstendenser, som på sistone gjort sig märkbara. Detsamma gäller försvarets efterfrågan på byggnadsmarknaden. När det gäller

den nya arméns utrustning har den västtyska industrin bestämt tagit avstånd från varje deltagande. Dels minns man där endast alltför väl hur det gick för Krupp, Thyssen och andra rustningsmag-nater efter 1945, dels anser man sig ha mer att vinna på en fort-satt bearbetning av exportmarknaden. Följden har blivit att vapen-order för omkring tio milliarder mark placerats i Förenta staterna, Storbritannien och Italien m. fl. NATO-länder. Betydande mängder materiel räknar man dessutom med att erhålla som gåva från För-enta staterna.

En stor strid har frågan om fortsatta bidrag till de Atlantpakts-stater, som håller trupper i Västtyskland väckt. Finansminister Schäffer fastslog, att inga sådana bidrag borde utgå sedan Västtysk-land väl påbörjat sin egen upprustning. De berörda regeringarna ansåg i stället att dessa bidrag skulle utgå, så länge inte Västtysk-land ställt upp de utlovade tolv divisionerna. Slutet på visan blev, att Västtyskland förpliktades att för budgetåret 1956–57 utbetala 1,45 milliarder mark till Förenta staterna, Storbritannien, Frank-rike, Belgien, Danmark, Holland och Canada. Förbundsregeringen erhöll inte heller någon garanti för att inte dess allierade nästa år skulle återkomma med en ny räkning.

Militärlagstiftning.

En orsak till de allierades hårdhet i bidragsfrågan var deras till-tagande irritation över den långsamma takten i den västtyska upp-rustningen. Ett år hade vid denna tidpunkt gått efter Parisfördra-gens ratificering utan att en enda division hade ställts upp. Orsaken till detta i sin tur kan inte sökas i förbundsregeringens bristande goda vilja. Redan i juni 1955 kom regeringen med ett första förslag till militärlagstiftning, den s. k. frivilliglagen. Snarare är det så att regeringen skyndat på för mycket. Dess lagförslag har utan undan-tag varit så illa hopkomna att de antingen helt tillbakavisats eller också blivit föremål för genomgripande ändringar i förbundsdagen, trots att regeringen hela tiden förfogat över en säker majoritet i par-lamentet. Socialdemokraterna, som ända sedan 1950 motarbetat re-geringen Adenauers upprustningspolitik, har gjort allt för att för-hala tiden fram till nästa förbundsdagsval, som skall hållas på sen-sommaren 1957. Mot oppositionens röster antogs emellertid i juli 1955 en frivilliglag, som bemyndigade regeringen att inkalla 6 000 frivilliga specialister före den 1 april 1956. I november utnämndes den nya arméns första officerare och underofficerare. I januari öpp-nades utbildningsläger i Andernach nära Bonn för armén, i Wil-

helmshafen för flottan och i Nörvendich vid belgiska gränsen för flyget. I mars i år följde en soldatlag, enligt vilken ytterligare 150 000 man fick enrulleras på frivillig grund. Denna frivilliga rekrytering har emellertid visat sig gå mycket långsamt. Försvarsminister Blank utfäste sig att före den 1 januari 1957 ha inemot 100 000 man under fanorna. Dessa skulle bl. a. utgöra tre kompletta motoriserade infanteridivisioner och kadrerna till två pansardivisioner. När fyra månader återstod hade han dock endast fått in 50 000 anmälningar. Ett försök att få över folk från det redan militärt organiserade gränsskyddet har inte heller givit någon större utdelning. Det var därför man i september tog det omdiskuterade steget att låta f. d. SS-män av överstelöjtnants grad och därunder enrullera sig i den nya demokratiska armén.

Både frivilliglagen och soldatlagen utgjorde dock endast provisorier i avvaktan på en definitiv lagtiftning om den nya arméns rekrytering. Valet stod mellan allmän värnplikt och frivillig värvning. Regeringen Adenauer beslöt sig efter hand och under intryck av den otillfredsställande frivilliga rekryteringen för ett återinförande av allmän värnplikt. Socialdemokraterna intog snabbt en motsatt ståndpunkt. Båda parter förstod att mobilisera kvarlevande militära auktoriteter från andra världskriget till försvar för sina respektive uppfattningar. Regeringsargumenten var i huvudsak följande: en värnpliktsarmé blir billigare, kommer att förfoga över större reserver och löper mindre risk att utvecklas till en stat i staten än en värvad yrkesarmé. Mot detta sade oppositionen, att en värnpliktsarmé i själva verket snarast blir dyrare, har sämre stridsmoral och med hänsyn till de urholkade årgångarna 1940–1946 riskerar att få en mycket ojämn numerär. Oppositionen tryckte dessutom på att ett införande av allmän värnplikt i Västtyskland kunde tänkas få ett motsvarande beslut i Östtyskland till följd. Den 6 juli segrade regeringens linje i förbundsdagen med 270 röster mot 166 och några veckor senare i förbundsrådet med 21 röster mot 17. De kristliga demokraterna och det tyska partiet röstade för, socialdemokraterna och flyktingpartiet mot, medan de fria demokraterna avstod från att rösta. De första mönstringarna skall hållas i januari och den första årsklassen — 1937 — kallas in i april 1957. Ett förslag att vänta härmed till efter förbundsdagsvalen nästa år med hänsyn till att socialdemokraterna lovat riva upp värnpliktslagen, om de kommer till makten efter valet, avvisades av försvarsministern av »tekniska» skäl. Socialdemokraterna svarade med att vända sig till författningsdomstolen i Karlsruhe med begäran att denna skulle

förklara vissa av värnpliktslagens bestämmelser för stridande mot grundlagen och följaktligen ogiltiga. I den nya värnpliktslagen står ingenting om den första tjänstgöringens längd. Regeringen engagerade sig på ett tidigt stadium för 18 månader, som är den normala tiden inom Atlantpakten, oppositionen för 12. Oppositionen hade emellertid i denna fråga lyckats vinna gehör också inom kanslerns eget parti — särskilt Bayernfilialen CSU — och hos en stark majoritet i förbundsrådet, som i våras uttalade sig mot 18 månaders värnplikt. Regeringen beslöt därför uppskjuta beslutet härom till i höst i hopp om att dessförinnan ha kunnat bearbeta de hågstyriga till sin förmån. Svårigheterna härmed tillsammans med debatten kring den s. k. Radfordplanen i Förenta staterna fick dock Adenauer att byta ståndpunkt i september och gå med på 12 månaders tjänstgöringstid. Beslutet väckte stor olust i övriga NATO-länder, som har längre tjänstgöringstid. För att numerären inte skulle bli lidande måste man samtidigt öka frivilligkontingenten från 230 000 till 300 000, vilket på samma gång innebär ett närmande i rekryteringsfrågan mellan värnpliktsarmé och värvad armé.

Medborgare i uniform.

Medan värnpliktsdebatten ännu pågick, framgick det mot regeringens uttryckliga önskan att också en omfattande grundlagsstiftning erfordrades för försvarets inordnande i samhället. Då förbundskansler Adenauer sedan sin regeringsbildning efter segervalet 1953 förlorat såväl flyktingpartiets som de fria demokraternas stöd, blev det här nödvändigt att söka kontakt med oppositionen för att uppnå erforderlig $\frac{2}{3}$ majoritet. De 14 ändringar och tillägg till grundlagen, som den 6 mars i år antogs med 390 röster mot 20, bär också en för västtysk politik sällsynt karaktär av kompromiss. Det ofta uttalade syftet med denna grundlagstiftning var att göra medlemmarna av det nya försvaret, som fick namnet »Bundeswehr», till medborgare i uniform. Man vill med all kraft söka förhindra att den nya armén blir en demokratins dödgrävare av samma slag som mellankrigstidens riksvärn. Överbefälet tillkommer i fredstid försvarsministern, som ej får vara militär, och i krigstid förbundskanslern. Försvaret ställs under kontroll av ett självständigt arbetande förbundsdaysutskott, som bl. a. har att godkänna alla officersutnämningar från och med överstes grad. Vid sidan härav inrättas en MO-institution efter svensk förebild. Militär får ej insättas vid inre oroligheter utan att parlamentet först stiftat lag härom vid varje särskilt tillfälle. Krigsmaktens medlemmar får under

tjänstgöringstiden behålla sina politiska rättigheter. Slutligen skall vapenvägrare beredas annan tjänstgöring, som ej får vara av diskriminerande natur. I mycket innebär dessa beslut en revolution inom tyskt militärväsende. Om de är tillräckliga för att garantera en annan anda än den förkättrade preussiska återstår dock att se.

Psykologiskt har upprustningen redan mött stora svårigheter. Ungdomens ovillighet är påtaglig. På sina håll — särskilt i Bayern — har de lokala myndigheterna vägrat medverka vid värnpliktsregistreringen. I Hamburg och andra städer har uniformsklädda personer skymfats och trakasserats på olika sätt. Det säger sig självt att dessa tendenser fått ny näring av beslutet att öppna portarna för forna SS-medlemmar.

Den nya ledningens organisation.

Gemensamt för de projekt som såg dagens ljus 1950–1952 i den västtyska upprustningsfrågan var att de inte lämnade någon plats för en central tysk planeringsinstans. De västtyska bataljonerna eller divisionerna skulle »integreras» på ett tidigt stadium och underställas allierade staber. Motivet var givetvis att undvika uppkomsten av en ny upplaga av den fruktade stora generalstaben. Den tyska generalstaben var ju under århundradet före sin upplösning 1945 en betydande maktfaktor i tysk och europeisk politik. Dess privata utrikespolitik överensstämde ofta inte alls med regeringens, och generalstabschefen von Seeckt var på sin tid långt mäktigare än Weimarrepublikens rikskansler. Så som den västtyska upprustningen i verkligheten kommit att gestalta sig har det inte varit möjligt att helt undvika en central organisation. Man valde då att baka in generalstaben i försvarsministeriet. Härigenom skulle man kunna tillse att inte militären planerade och opererade på egen hand. Man var också angelägen om att undvika en militär chefsbefattning. Den högste militära befattningshavaren i »Bundeswehr», för närvarande generallöjtnant Heusinger, har endast ställningen av rådgivare till försvarsministern och ordförande i ett militärt stabsråd, som dessutom omfattar cheferna för de fyra militära avdelningarna i försvarsministeriet. Av dessa fyra avdelningar motsvarar en den svenska försvarsstaben, medan de tre övriga svarar för var sin vapengren. »Försvarsstabschef» är för närvarande generallöjtnant Speidel, som på sin tid var Rommels stabschef och senare bl. a. företrätt Västtyskland i NATO-högkvarteret i Paris. Faran är att utvecklingen kan bli motsatt den man beräknat. Det kan bli det militära elementet som åter upp det civila i stället för tvärtom

inom försvarsministeriet. Det har bl. a. redan höjts röster för att en general med egen beslutsrätt borde ställas vid försvarsministerns sida som statssekreterare och för att försvarsministerposten rätteligen borde besättas med en militär fackman.

Det aktuella läget.

Trots de beslut som fattats sedan maj 1955 och som nu sakteligen håller på att omsättas i praktiken kan ännu mycket förändras i den västtyska upprustningsfrågan, innan upprustningen blir ett fullbordat faktum. Mycket hänger på utgången av nästa års förbundsdagsval. En socialdemokratiskt ledd regering kommer med all sannolikhet att genomdriva en helt ny militärlagstiftning. Men också den nuvarande regeringen håller på att lägga om kursen. Värnpliktslagen hade nämligen knappt hunnit bli försedd med president Heuss' underskrift, förrän det kom nya signaler från Washington. Den militära sakkunskapen i Pentagon med amiral Radford i spetsen ansåg sig ha kommit fram till att värnpliktsarméernas tid var förbi och anbefalldes i stället — i varje fall för amerikanskt vidkommande — en numerärt svagare armé av vältränade specialister samt koncentration på atom- och vätevapen. Detta var givetvis »gefundenes Fressen» för de västtyska socialdemokraterna.

I regeringskretsar i Bonn valde man emellertid att betrakta situationen ur en delvis annan synvinkel. Fransmännen har under det senaste året överfört sina bästa divisioner från Västtyskland till den algeriska krigsskådeplatsen, och britterna har just minskat sin Rhenarmé med en division på grund av oron i Mellersta Östern. Skall nu också amerikanerna skära ner sin manskapsstyrka i Centraleuropa, kan — säger man i dessa kretsar — konsekvensen endast bli den, att det västtyska försvaret måste byggas ut i motsvarande utsträckning. 800 000 man ständigt under fanorna och försedda med taktiskt atomvapen, var uppgifter som nämndes i detta sammanhang. Att en västtysk upprustningspolitik efter dessa linjer med all sannolikhet också den skulle medföra diplomatiska förvecklingar med Västtysklands allierade, är sedan en annan sak. Man kan också fråga sig hur finansministeriet och affärsvärlden skulle ställa sig till en så forcerad upprustning och undra, hur lång tid det skulle ta att få fram en sådan armé. Försvarsminister Blank lovade med en optimism, som nog förefaller överdriven, att de tolv divisionerna skall vara klara senast den 1 januari 1959. Att Blank redan anses vara förbrukad och just blivit utmanövrerad av förutvarande atomministern Franz-Josef Strauss, CSU, bidrar till bilden

Torsten Örn

av tilltagande förvirring. Den nye försvarsministern kräver en långsammare takt i upprustningen och att Västtyskland får såväl strategiska som taktiska atomvapen, för den händelse nedrustningsdiskussionerna ej ger resultat.

Kvar står att det efter sex års intensiv internationell och tysk debatt — på högsta nivå såväl som man och man emellan — alltjämt inte finns en enda västtysk division i Atlantförsvaret och att ingen med säkerhet kan uttala sig om när eller hur den västtyska upprustningen kommer att fullbordas.
